

NR. 230 | MAART 2025 | VERSCHIJNT VIERMAAL PER JAAR

VIERDEWERELDBLAD

ATD | ALL TOGETHER FOR DIGNITY | SAMEN VOOR WAARDIGHEID

03 Twee maten, twee gewichten

04 Interview Sara Willems

07 Gezondheidszorg

EDITO

VAREN IN STORMWEER

'De angst is tastbaar in Chicago. Veel mensen durven niet meer buitenkomen. Klaslokalen zijn halfleeg.' Een nieuwsbericht uit Amerika, nadat president Donald Trump deportaties heeft aangekondigd. Zo'n vaart loopt het in België niet. Maar een onderstroom van angst was toch voelbaar tijdens ons oriëntatieweekend in januari, waar we nadachten over de koers die ATD Vierde Wereld de volgende jaren wil varen. Het was de vijfde keer in drie jaar tijd dat we ons met een kern van leden – mensen met en zonder ervaring van armoede- een weekend terugtrokken. We overlegden hoe we onze richting kunnen bijstellen. In de politiek gebeurt dat ook. Maandenlang is onderhandeld over een federale regering. Verontrustend voor mensen in armoede. Stormweer op komst. 'De meest kwetsbaren zijn het mikpunt van symboolbesparingen', zegt Ides Nicaise, professor economie en voorzitter van ATD Vierde Wereld. 'De beperking van de werkloosheid is ronduit gevaarlijk. Mensen die geschorst worden verliezen hun werkloosheidsuitkering en komen niet meer in aanmerking voor contact met de arbeidsbemiddelaar. Dan komt er van activering niets meer in huis.'

Cindy en Christoph, ervaringsdeskundigen en collega's in het Netwerk tegen Armoede hebben het in de krant over hoe ze met veel moeite een evenwicht bereikt hebben, maar ze beseffen dat het broos is. Werkloos worden, schulden afbetalen, en dan per maand 50 euro overhouden: aan solliciteren kom je dan niet toe.

Tijdens de tweede volksuniversiteit over gezondheid hoorden we schrijnende verhalen over tandproblemen, over dure tandartsrekeningen en over onzinnige regels die maken dat je soms helemaal niets terugtrekt voor een vals gebit. Slechte tanden, of geen tanden. Je durft je mond niet opendoen. De schaamte is te groot om je ook nog eens te wagen aan een sollicitatiegesprek. Professor Sara Willems was onze gast. 'Het is ontzettend belangrijk dat kinderen gezond kunnen opgroeien, want ook als de omstandigheden verbeterd zijn, blijft de schade van de armoede doorwerken, soms zelfs tot in het DNA, het erfelijk materiaal.'

Dimitri Verhulst, auteur en nu ook regisseur van de film 'Waarom Wettelen', vertelde in een kranteninterview over een jeugd aan de rand van de maatschappij. 'Alles wat ik doe, komt voort uit de omstandigheden waarin ik ben opgegroeid (...). Als ik vandaag naar de winkel ga, maak ik nog altijd de denkoefening: wat mogen ze aan de kassa van de band nemen als blijkt dat ik niet genoeg geld bij me heb? Terwijl ik weet dat ik het zal kunnen betalen. 'Er zijn ook de ogenschijnlijk kleine maar beslissende dingen uit zijn jeugd: een eerste lief dat hem meeneemt naar de Van Gogh-tentoonstelling in Nederland, de dichter Paul Snoek die hij op televisie één van zijn gedichten ziet voordragen en hoe hij zich meteen door hem en zijn wereld gegrepen voelt.

Dat deden we ook op het oriëntatieweekend: terugblikken op inspirerende en beslissende momenten. En zo vonden we onze kracht terug om onze koers verder uit te stippelen.

Isabelle Maes
Nationaal Team

Krant: we verwijzen achtereenvolgens naar De Standaard (22.01.2025) en De Morgen (26.12.2024)

Uitgave van de Beweging
ATD Vierde Wereld
Victor Jacobslaan 12
1040 Brussel
(02) 650.08.70
contact@atd-vierdewereld.be
www.atd-vierdewereld.be
Internationaal: **www.atd-fourthworld.org**
Over de stichter: **www.joseph-wresinski.org/nl**
facebook.com/ATDVla

Verantwoordelijke uitgever:

Marijke Decuypere
Victor Jacobslaan 12
1040 Brussel
Foto's: ATD Vierde Wereld,
tenzij anders vermeld.

Voor giften van 40 euro of meer per jaar

ontvangt u een fiscaal attest.
IBAN: BE44 0689 4871 0345
(nieuw bankrekeningnummer!)

U kan ATD Vierde Wereld
ook opnemen in uw testament.
Meer info hierover vindt u
op onze website.

Coverfoto: Cristian Rojas
Druk en lay-out: Graphius

TWEE MATEN, TWEE GEWICHTEN

Het stond er echt, zwart op wit: een gezin met 3 kinderen trok zes maanden met de fiets door Europa. 'Ze zullen veel leren onderweg', zei de directie, die toestemming gaf om de kinderen thuis te houden. 'Dat kunnen ze niet op school leren.' Voorwaarde was wel dat de ouders met hun kinderen de geplande leerstof doornamen.

Ik leg het tijdschrift "Op weg" opzij en denk aan Zara die me gisteren nog haar zorgen vertelde. Haar 12-jarige dochter Amira en 8-jarig zoontje Rafael zijn altijd bezig. Het verbaast me iedere keer als ik Amira ophaal hoeveel ze over een auto weet: waar je moet stoppen, hoe ik mijn raam open, dat ik in die zone maar 30 km/uur mag rijden. 'Van mijn grote broer geleerd', zegt ze trots. In de zomer komt Rafael niet altijd naar de straatbibliotheek: hij heeft het dan te druk om zijn oom te helpen met auto's repareren. Glunderend komt hij dan tevoorschijn vanachter de motorkap om mij goedendag te zeggen. Hij is handig en leergierig. Toch moesten de kinderen naar de politie. Te veel onwettige afwezigheden, had de school gezegd.

'Het is toch niet eerlijk', zei Zara zacht. Zara heeft ook al twee volwassen zonen. 'Zij gingen misschien ook niet altijd naar school, maar ze hebben toch een goede baan. Hun werkgever is tevreden over hen. Amira en Rafael zullen ook harde werkers zijn. Rafael leert veel van zijn papa en van mijn oudste zonen.'

Ondertussen ontfermt Amira zich over haar nichtje, het dochtertje van haar oudste broer. Ze is een mini-mama: ze gaf de peuter zojuist nog te eten en speelt nu met hem. In de straatbibliotheek merk ik dat ze graag boekjes voorleest voor de kleuters. Ze kan echt zorgdragen voor de jongste spruiten binnen onze activiteit. Daarover geen spoor in de kranten.

Zara heeft gelijk. Sommigen mogen leren van de wereld, en anderen worden gestraft omdat ze van het leven leren.

Marijke Decuypere

GEZONDHEID IS ALS EEN AJUIN

Sara Willems: 'In de geneeskunde zetten we sterk in op het medische en hameren we op de leefstijl. Maar er is zoveel meer dat je gezondheid bepaalt. Daar is in ons werkveld een groeiende aandacht voor.'

We vinden professor Willems op de zesde verdieping van een gebouw op de campus van het UZ Gent. Daar leidt ze de onderzoeksgroep Gezondheidsongelijkheid van de vakgroep 'Volksgezondheid en eerstelijnszorg'. Het is januari en examenperiode aan de universiteit. In de studiezaal zitten studenten over hun cursussen gebogen.

'Gezondheid is als een ajuin, waarbij elke schil een invloed heeft op de schil eronder. In de kern zit het biologische, het genetische, je leeftijd. Dat kan je niet veranderen. In de schil errond zit je leefstijl: of je rookt, genoeg beweegt, gezond eet. En daarna komen de leefomstandigheden: heb je een goede woning, hoeveel fijn stof is er in je buurt, waar werk je, heb je een belastende job of juist niet.'

Het ajuinmodel biedt een goede houvast voor ons gesprek. We komen van de ene schil in de andere terecht en leren hoe die schillen elkaar beïnvloeden. Het was geen verrassing voor professor Willems dat het in de volksuniversiteit over gezondheidszorg zo nadrukkelijk ging over wonen, over stress, over huisdieren zelfs. 'Er is ook de schil van de sociale netwerken. Het is belangrijk om buiten te komen, vrienden te hebben, en door huisdieren leg je sociale contacten.'

De volksgezondheid verbetert als de armoede opgelost wordt

'De mate waarin er armoede is en armoedebeleid, dat is ook een schil van de ajuin. Als je daar geen rekening mee houdt, dan dweil je met de kraan open. **Maar je moet tegelijkertijd blijven werken op die onderliggende lagen.** Zolang mensen roken zullen er luchtwegenproblemen zijn. Leefstijl blijft belangrijk. Mensen in armoede eten minder gezond, roken meer, bewegen minder. Dat is zo, maar je mag niet zomaar zeggen dat het helemaal hun eigen verantwoordelijkheid is. De buitenste schillen van de ajuin beïnvloeden de leefstijl. Als je veel stress hebt, dan zoek je een manier om daarmee om

te gaan. Als je dan in je sociaal netwerk weinig ondersteuning vindt of geen gezonde mechanismen ziet om weerstand te bieden, dan is roken soms het enige wat je hebt, dan is het logisch dat je rookt. Als mensen chronische stress hebben door armoede moeten we die armoede wegwerken, maar er ook voor zorgen dat ze sterke netwerken hebben die ondersteunend zijn, alleen dan kan je leefstijl veranderen.'

Preventie met onbedoelde neveneffecten

Meer bewegen, niet roken, gezond eten. De overheid organiseert campagnes en de media staan bol van idealen en tips. 'Wie kan daaraan voldoen? Zelfs ik krijg een schuldgevoel terwijl ik hoor bij het deel van de bevolking dat relatief gezond leeft. We leven in een cultuur waarin gezondheid een heel hoog goed is, maar dan hebben we het niet over de basisgezondheid, maar over perfect gezonde en getrainde lichamen. Dat veroorzaakt veel druk.'

Mensen in armoede nemen ook minder deel aan de bevolkingsonderzoeken voor de opsporing van kanker. Professor Willems en haar team onderzoeken de motieven en wat kan verbeterd worden.

Preventiecampagnes kunnen een zeer goed resultaat hebben bij hogere sociale groepen. Dan kan het gebeuren dat de gezondheidskloof groter wordt. Dat zagen we bij campagnes voor mondzorg. Ik leerde op school tanden poetsen met 'dokter knabbel' en we kregen een tandenborstel met een konijntje, maar in concentratiescholen en bijzonder onderwijs was daar minder ruimte voor, daar hadden ze ook andere zorgen. En dat onze flyers, uitleg en gratis tandenborstels soms naast de kwestie zitten beseften we maar toen een moeder ons vertelde dat ze het allemaal wel wist maar dat haar kind hardnekkig weigerde. Ze had niet de vaardigheid om met een koppige kleuter om te gaan.

▲ Sara Willems: 'Je moet als arts vragen: wat wil je? Wil je betrokken worden? Alle patiënten zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig.'

Drempels in de gezondheidszorg zitten aan twee kanten

Waarom gaan mensen in armoede soms niet naar de dokter en stellen ze zorgen uit? Omdat het geld kost. Maar bij de huisarts hoeft je enkel nog het remgeld te betalen. Bovendien is twintig jaar geleden de maximumfactuur ingevoerd. Als je medische kosten in de loop van het jaar een maximumbedrag overschrijden, dan betaalt het ziekenfonds vanaf dan automatisch al het remgeld terug. Een systeem dat werkt, maar toch blijven mensen in armoede nog te vaak de zorg uitstellen. Minister van volksgezondheid Frank Vandenbroucke wilde destijds weten waarom dit zo was. En die vraag zette Sara Willems op het spoor van het onderzoek dat ze nu nog altijd doet. Daaruit kwam naar voor dat er veel meer drempels zijn dan enkel financiële.

'Er zijn praktische drempels: ik geraak er niet met het openbaar vervoer; ik moet mijn kinderen meenemen want ik sta er alleen voor... Ook de communicatie met artsen is soms een struikelblok. Maar wat we sterk onderschat hadden, zijn de drempels aan de kant van de patiënt. *Het systeem is er wel, maar dat is niet voor mij bedoeld.* Zeker daklozen voelen zich buiten de maatschappij staan: wij horen daar niet. Ook schaamte speelt mee: *ik moet me uitkleden en schaam me voor mijn lichaam, voor mijn versleten ondergoed. Ik durf niet teruggaan naar de dokter want ik heb de instructies van vorige keer niet kunnen opvolgen. Ik durf niet toegeven dat ik ongezond leef.* Ook kennis speelt mee. Voor je naar de dokter gaat heb je voor jezelf beslist dat je een dokter nodig hebt. Als je urine rood kleurt, wat doe je dan? Mensen gaan daar verschillend mee om. Je achtergrond speelt mee, weten hoe een lichaam werkt, je gezondheidsvaardigheden.'

Meer samenwerking en duurzaamheid als extra schil

'Het besef groeit dat die sociale context heel belangrijk is. Wij worden vaker gevraagd om mee te denken bij zeer klinische of theoretische studies in de geneeskunde om het sociale perspectief binnen te brengen. Maar de structuren in de maatschappij zijn erg verkokerd. **Studenten sociaal werk en studenten geneeskunde komen elkaar niet tegen tijdens hun opleiding. Dan gaan ze ook niet spontaan samenwerken later.** In de politiek zien we dat welzijn en zorg in aparte departementen zitten. Er is wel beweging, bij de Vlaamse overheid bijvoorbeeld met het project Zorgzame Buurten. Maar gezondheid zit op federaal niveau, de organisatie van de eerstelijnszones is een Vlaamse bevoegdheid. Op het terrein voel je het zoeken naar samenwerking omdat het anders niet lukt. Vandaag weten we dat ook duurzaamheid en ecologie een extra schil vormen in het verhaal, dat dit geen thema is dat alleen de bio-ingenieurs aanbelangt. Want de negatieve gevolgen van de klimaatverandering wegen zwaarder op de kwetsbare bevolking.'

EERST DE HUISARTS

De huisarts zit op de eerste lijn van de gezondheidszorg. Eerst daarheen, maar wat als je botst op een patiëntenstop? Beterschap is op komst, zegt professor Willems. 'Er zijn nu veel meer studenten toegelaten tot de studie geneeskunde. Maar dat zal niet alles oplossen. De zorgnood op de eerste lijn is nu complexer en neemt toe. Vroeger werd je naar het ziekenhuis verwezen en daar bleef je tien dagen. Nu moet je twee dagen na een operatie al naar huis. We hebben **meer multidisciplinaire huisartsenpraktijken nodig met ook verpleegkundigen, praktijkassistenten, gezondheidspromotoren, sociaal werkers.** Huisartsen kunnen een deel van hun taak dan doorgeven aan andere beroeps-mensen die daar beter voor opgeleid zijn en er meer tijd voor hebben.'

'Als ze geen huisarts vinden gaan mensen soms naar de spoeddienst van een ziekenhuis. Maar soms doen ze dat ook om andere redenen, omdat ze nodeloos ongerust zijn, zoals de moeder die herhaaldelijk met haar kind op de spoed kwam omwille van koorts. Het kind was niet ziek, maar dat kon ze niet inschatten. Het was ook veel te warm ingeduffeld. Ze had geen netwerk dat haar leerde hoe ze met het kind moest omgaan.' 'In huisartsenpraktijken waar met een verpleegkundige gewerkt wordt, zeggen patiënten dat de drempel lager is. Dat is bijvoorbeeld zo voor diabetespatiënten. Als de tussentijdse opvolging gebeurt door verpleegkundigen, durven ze vlugger contact opnemen.'

'We hebben in het UZ een patiëntenraad die heel actief is en advies geeft over organisatie van diensten en beleid. Wij kunnen hun zelf ook vragen stellen voor ons onderzoek. De uitdaging is om daar de meest kwetsbare mensen in te betrekken. Er is een grote verscheidenheid in aandoeningen vertegenwoordigd, maar in socio-economische status of migratieachtergrond is die verscheidenheid minder groot. Als zij niet vertegenwoordigd zijn wordt hun stem niet gehoord in het beleid. Daarom is een samenwerking met verenigingen zoals ATD Vierde Wereld belangrijk voor ons.'

Wat de overheid moet weten

Het is ontzettend belangrijk dat kinderen gezond kunnen opgroeien. Wie geboren wordt in armoede heeft een hoger gezondheidsrisico. Dat blijft doorwerken, ook als de omstandigheden later verbeteren. Zelfs het DNA, het erfelijk materiaal, kan schade oplopen door belastende omstandigheden zoals een omgeving met luchtvervuiling, een woning met loodverf of asbest, contact met pesticiden, ongezonde voeding, chronische stress door armoede. De overheid moet weten dat dit allemaal meespeelt en dat beslissingen in onderwijs, mobiliteit of de vrijetijdsector impact hebben op gezondheid. Wij geven dat mee in de studies die we maken voor het beleid. En binnen de UGent moeten we aantonen dat ons werk iets betekent voor de maatschappij.

M.T. Poppe

OPSPORING VAN KANKER

Bij de screenings voor kanker zijn er mensen die niet deelnemen. Bij baarmoederhalskanker valt op dat vrouwen uit lagere sociale klassen minder deelnemen terwijl ze meer risico lopen. Het team van professor Willems zocht naar de motieven, ook door groepsgesprekken met betrokken vrouwen. Niet deelnemen blijkt zelden een weloverwogen beslissing. **Wat als vrouwen de mogelijkheid krijgen om het uitstrijkje zelf af te nemen?** Testkits werden gestuurd naar vrouwen die langdurig niet gescreend waren. In een tweede onderzoek werden vrouwen aangesproken door de huisarts, als ze daar langsgingen voor iets anders, en konden ze een testkit meekrijgen of de test ter plaatse zelf afnemen. De folder met uitleg is ontwikkeld samen met mensen in armoede: duidelijke taal, pictogrammen, een QR-code om naar een website te gaan waar de tekst in 13 verschillende talen te vinden is en filmpjes die tonen hoe je het doet. Het onderzoek is nog niet afgerond, maar dit is al duidelijk: een groter percentage vrouwen doet mee aan de screening.

▲ 'Stress is een sluipend gif.' Kunnen omgaan met stress is belangrijk.

GEZONDHEIDSZORG: WAAR HET HAPERT, WAT ONS HELPT

De tweede Volksuniversiteit over gezondheid ging door op 7 december in Gent in het Paulushuis. Een gezellige zaal op een goed bereikbare plaats, en met een ruimte voor de kinderen. Gast was professor Sara Willems (UGent) die met aandacht luisterde naar wat de deelnemers in hun lokale groepen voorbereid hadden.

De kosten

Naar de huisdokter gaan is niet duur. Maar aan een specialist betaal je vaak een hoog ereloon. Artsen die geconventioneerd zijn, die aan het officiële tarief werken, vind je hoe langer hoe minder, of je moet lang wachten om een afspraak te krijgen.

De hospitalisatieverzekering was een ander punt. Mensen in armoede kunnen dat niet betalen. Waarom is dat niet gratis, of toch minstens voor mensen die een leefloon hebben?

Een torenhoog probleem zijn de kosten bij de tandarts. De negatieve ervaringen zijn talrijk en schrijnend. Er zijn veel mensen in armoede die een vals gebit nodig hebben, ook al zijn ze nog geen 50 jaar. De ziekteverzekering betaalt dan niet terug, behalve als dit het gevolg is van bepaalde aandoeningen. Maar dat blijkt niet evident. Tandproblemen door epilepsie en als gevolg van medicatie werden niet aanvaard als reden voor terugbetaling. Bij iemand kwamen er problemen

telkens ze zwanger was. De terugbetaling voor het trekken van tanden is strikt gereguleerd. 'Ik heb de tandarts mijn tanden 1 per 1 laten trekken, 80 euro per tand. Ik heb daarvoor een geconventioneerde arts gezocht. Ik heb 1,5 jaar zonder tanden gelopen. Ik heb voor mijn gebit gespaard. Van de 2000 euro heb ik daarna 60% teruggekregen.' Bij sommige mutualiteiten trek je onder de 50 wel iets terug, omdat het in hun extra-pakket zit.

Het gesprek

Dokters gebruiken moeilijke woorden, luisteren niet naar wat je zegt omdat ze denken dat je dom bent, of ze nemen de beslissingen in jouw plaats. Dat is de ervaring van de enen, maar anderen vinden juist dat hun dokter alles zo goed mogelijk uitlegt en hen respecteert. Sara geeft les aan de studenten geneeskunde en zegt dat er hard gewerkt wordt aan de communicatievaardigheden van de artsen. 'Maar de een is daar al beter in dan de ander. En ook wie er goed in is, gaat soms toch te snel door de druk van het werk, van het aantal patiënten dat ze moeten zien. Artsen zeggen wel eens: ja maar, die mensen willen dat ik voor hen beslis. Dat is soms waar. Maar anderen willen juist alles weten. Je moet als arts vragen: wat wil je? Wil je betrokken worden? Alle patiënten zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig.'

Huisdieren en omgaan met stress.

'Geef ons een hond in plaats van een pilletje.' Dat antwoord kwam in vele toonaarden voor. 'Je hebt er plezier van en het brengt leven in huis.' De hond wil buiten, dus ga jij ermee wandelen. 'Het doet me goed en ik leer mensen kennen.' Wel

spijtig hoe duur het is. Ook voor een hond uit het asiel moet je betalen, en dan weet je meestal niet welke problemen je binnenhaalt. Je moet het dier ook de juiste voeding geven en af en toe naar de dierenarts gaan. Je kan ook gaan wandelen met een hond uit het asiel, maar dan moet je lidgeld betalen. Dat de ziekteverzekering meebetaalt voor een huisdier ligt niet voor de hand, ook al zou het een win-win zijn. Je woning moet ook geschikt zijn voor het huisdier. Iemand zegt het ludiek: 'Ik zou graag een giraf hebben, maar ik heb er de ruimte niet voor.'

'Stress is een sluipend gif.' Kunnen omgaan met stress is belangrijk. Huisdieren helpen. Maar wat nog? *'Naar buiten gaan in de natuur, met de fiets.'* *'Haken en breien. Dan vergeet ik de wereld rond mij.'* *'Naar de toneelclub gaan waar ik meedoe.'* *'Als het te erg is neem ik de trein van Oostende naar de andere kant van het land, met een koptelefoon op en goede muziek. En dan zie ik de zon opgaan. Ja, dat kost me twintig euro, met de railpass. Maar soms moet je dat voor jezelf opeisen.'* *'Andere mensen helpen.'* *'Mindfulness.'* *'Cultuuruitstappen met de groep.'*

Het was een boeiende volksuniversiteit. Een gast van buitenaf is een grote meerwaarde. Sara neemt wat ze hier hoorde mee in haar onderzoek.

M.T. Poppe

Met dank aan: Tine en Guy die de Echo's schreven, alle deelnemers

GUATEMALA – OPGROEIEN ALS MAYA

Een vogel heeft twee vleugels nodig

Hij sprak zijn eerste woorden in het K'che, de taal van zijn moeder. De K'che zijn een Maya-volk. Maar toen Xun Ciin Ceto Morales naar de kleuterschool ging begon hij Spaans te spreken, en dat bleef hij doen. Enkel thuis sprak hij K'che en daar leerde hij ook de taal van zijn vader, het Ixil. Dat was zo in veel inheemse families: ze namen de latinocultuur over, vaak ten koste van hun eigen culturele erfenis.

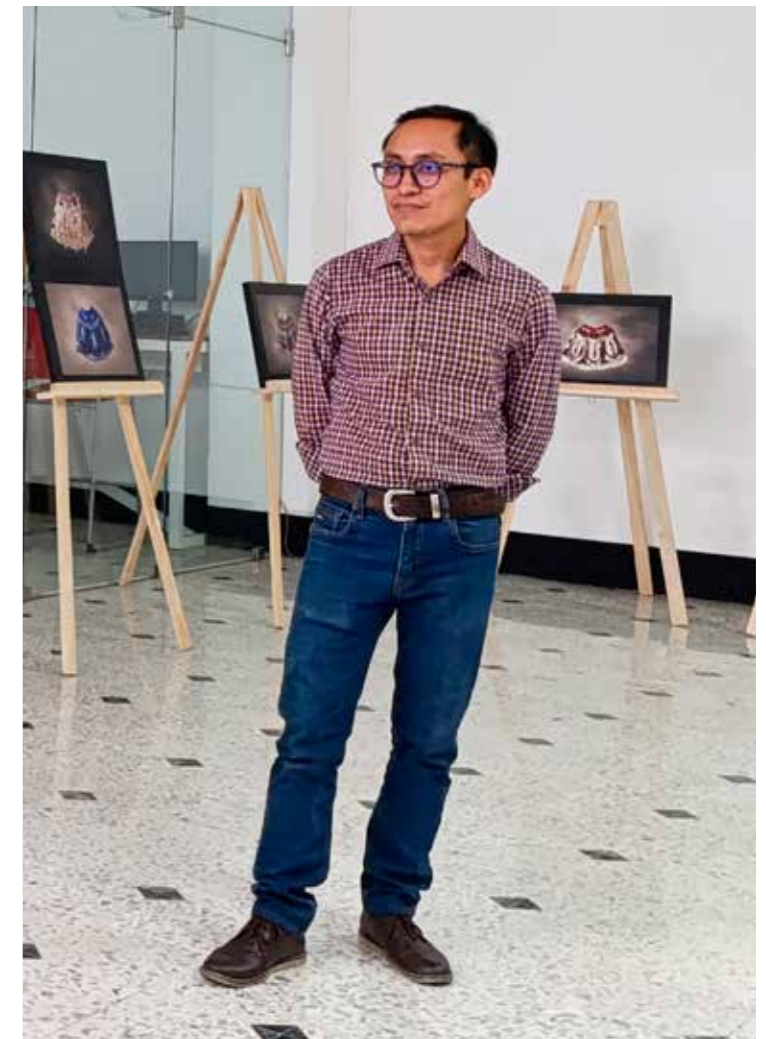
Xun begon aan een studie architectuur maar schakelde over op sociologie. Hij leerde andere realiteiten kennen en andere vormen van kennis. Het bracht hem dicht bij zijn eigen Maya-cultuur. Hij begon terug K'che te spreken en begon de Maya-kleding te dragen.

"Mijn geschiedenis kennen en die van mijn volk bracht me drie dingen bij: vertrouwen in wie ik ben, de kracht om op te komen voor mensenrechten, en heel wat kansen om nieuwe ervaringen te omarmen en te delen."

In Guatemala leeft drie kwart van de bevolking in armoede, en een kwart van hen in grote armoede. De meesten van hen stammen af van de oorspronkelijke inheemse volken, ook al erkennen ze dat niet altijd. Niet alle inheemse mensen leven in armoede. Maar op armoede staat vaak een stempel van luiheid en dat wordt dan gebruikt om uitsluiting, racisme, institutioneel en sociaal geweld te rechtvaardigen.

"Een vogel heeft beide vleugels nodig om te vliegen. **Ook de armoedebestrijding heeft twee vleugels nodig.** De vleugel van vrijheid die symbool is van ons gevecht voor waardige levensomstandigheden voor iedereen, voor de mogelijkheid om te beslissen waar en hoe je een waardig leven kan leiden. En de vleugel van de identiteit, die symbool is van de nood aan zelfwaarde, aan fierheid over onze persoonlijke geschiedenis en die van onze gemeenschappen."

(Bron: www.atd-fourthworld.org - ingekort)

'Kinderboeken zijn bedoeld voor alle kinderen'

Schrijver en illustrator **Marit Törnqvist** ontving de Johannes Vermeerprijs 2024. 'De jury looft haar engagement, haar sociale stem en haar inzet voor leesbevordering, vooral voor en met kinderen die klem zitten, die in armoede leven of die alles kwijt zijn door oorlog, vervolging en vlucht. Die kinderen wil ze niet alleen een stem geven, maar ook boeken. 'Als er iets is wat kinderen vandaag nodig hebben, dan is het de ruimte om te dromen, en de boeken van Marit doen dat', zo verwoordde Abelkader Benali het in zijn toespraak.

Proficiat, vanwege de Straatbibliotheken van ATD Vierde Wereld

25 Joer Schreifatelier

Schrijven is een manier om je op een creatieve manier uit te drukken en om de banden met de wereld om je heen te versterken. Tussen 1998 en 2023 organiseerde ATD Quart Monde Luxembourg 85 creatieve schrijfateliers. '25 Joer Schreifatelier' is een boek als een schatkist met teksten, gedichten, gedachten.

VIJFTIG JAAR LEEFLOON

In 1974 werd in België het 'bestaansminimum' ingevoerd. Het kreeg in 2002 de meer welluidende naam 'leefloon', gekoppeld aan het 'recht op maatschappelijke integratie' (RMI), wat een traject op maat inhoudt: voor jongeren bv. studie en voor volwassenen vorming en/of werk. Iets om toch wel trots op te zijn. Voor de meest kwetsbare mensen die (nog) niet in staat waren door werk zelf voldoende bij te dragen aan de sociale zekerheid, verzekert de gemeenschap het recht op een minimuminkomen en een traject naar zelfredzaamheid.

Op dit ogenblik zijn ongeveer 170.000 personen RMI-gerechtigd. Gelukkig is dat maar een klein deel van de mensen die in armoede leven. De overgrote meerderheid van hen haalt zijn inkomen uit werk of andere sociale uitkeringen. Daarom zijn besparingen op de langdurige werkloosheid verwerpelijk: ze verhogen de armoedegraad bij deze groep.

Trapje lager

Maar die langdurig werklozen kunnen toch bij het OCMW terecht, waar ze een leefloon en een traject op maat krijgen? OCMW's zijn toch bekend om hun geïntegreerde aanpak? Zo simpel is het niet. Om te beginnen ligt het leefloon alweer een trapje lager dan de minimale werkloosheidsuitkering en ook beneden de Europese armoededrempel. Na een gedeeltelijke inhaaloperatie van de twee vorige federale regeringen komt er onder de Arizona-regering opnieuw een stilstand (zowel de leeflonen als de werkloosheidsuitkeringen ontsnapten zelfs nipt aan vijf jaar desindexering¹). Bovendien zijn de OCMW's overbelast en zullen zij jaren nodig hebben om de bijkomende werklast van tienduizenden langdurig werklozen te verteren.

Complexe bijstand

Vreemd genoeg bestaat er zelfs na een halve eeuw een sterk vermoeden dat bijna één op twee huishoudens die in aanmerking komen voor het leefloon, er geen trekt². Stelsels van sociale bijstand zoals het leefloon zijn complex. Er zijn allerlei voorwaarden aan verbonden: de samenstelling van je huishouden, je sociale rechten, je inkomen, woon- en werksituatie, spaargeld en vermogen en je familiale situatie worden uitgekamd; je moet een 'geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie' onderhandelen en regelmatig opvolgen. Hoe complexer de regelgeving, hoe groter de papier- (of digitale) molen, hoe meer kans op fouten en afhaken. Soms komt een leefloon ook niet terecht bij potentiële gerechtigden omdat ze onterecht denken er geen recht op te hebben omdat ze uitgesloten werden van een ander recht (bv. op werkloosheidsuitkering).

Solidariteit

Er is ook de verregaande inmenging in je privéleven: omdat alleenstaanden een hoger barema ontvangen dan samenwonenden, moeten maatschappelijk werkers regelmatig controleren of je samenwoont. Dat is ronduit nefast voor de solidariteit. Niet alleen bestaat de kans dat hulp van het OCMW wordt teruggevorderd bij familie, elk extra inkomen voor partner A gaat ten koste van de uitkering van partner B; scheiden loont financieel, opnieuw gaan samenwonen wordt afgestraft; een vriend onderdak verlenen kan je leefloon doen dalen. Jongeren verlaten het ouderlijk nest te vroeg om te vermijden dat hun eerste loon de uitkering van hun ouders doet dalen.

Oproep

Ja, op vijftig jaar heeft het leefloon al heel wat ellende weggevoerd. Maar het werk is niet af. We kunnen de agenda voor onze beleidsmakers als volgt samenvatten: (1) vermijd dat mensen op het leefloon moeten terugvallen, houd hen zoveel mogelijk in de 'gewone' sociale zekerheid; (2) til de barema's van het leefloon verder op tot de Europese armoededrempel; verklein het verschil tussen de barema's voor alleenstaanden en samenwonenden zodat het stelsel de solidariteit binnen families en vrienden niet langer bestraft; gebruik de digitalisering om alle potentiële rechthebbenden te bereiken.

Ides Nicaise

Deze column verscheen eerder als opiniestuk in De Morgen.

¹ Desindexering betekent dat de uitkeringen niet zouden mee stijgen met de inflatie: op vijf jaar tijd zou dat in feite een zware inlevering geweest zijn.

² Zie onder andere Studie over non-take-up van het leefloon en afgeleide rechten | POD Maatschappelijke Integratie

VOLKSUNIVERSITEITEN

19 APRIL 2025

28 JUNI 2025

Belgisch oriëntatieweekend – bij een goede strategie is iedereen betrokken

In januari kwam een groep van Frans- en Nederlandstalige militanten, vrijwilligers en medestanders een weekend lang samen om na te denken over de strategische richting van onze Beweging. Dit was de vijfde keer in drie jaar tijd dat we een oriëntatieweekend organiseren.

We begonnen met een analyse van het strategisch plan 2021-2025 en de verschillende ontwikkelingen in onze maatschappij. Zondag werkten we rond de operationele doelstellingen van ATD Vierde Wereld België. Wat sterk naar voor kwam, was de wens om de banden over de taalgrenzen heen te versterken:

“We hebben geluk dat ATD nationaal is. We moeten ons gewicht hier achter zetten.”

We willen ook de lokale acties en groepen verder ontwikkelen, die beschouwd worden als de centrale pijlers van onze strijd.

GEEN TIJD MEER OM HET VIERDE WERELDBLAD TE LEZEN?

Laat het ons dan zeker weten via contact@atd-vierdewereld.be.
Je kan je ook digitaal abonneren op het Vierde Wereldblad.